

UN FENOMEN FONETIC ROMÎNESC PRODUS SUB INFLUENȚA GRAIURILOR SÎRBO-CROATE

În ancheta pentru *Atlasul lingvistic român*, partea a II-a, serie nouă (ALR II₂)¹, a fost înregistrat un fenomen fonetic interesant în localitatea Secășeni, regiunea Timișoara (punctul 29).

Se observă că adesea *ă* > *ε* sau, într-un număr mai mic de cazuri, *ă* > *ε/â*² (adică un *ε* cu nuanță de *â*). Fenomenul se produce mai ales după labiale: *pâlpe* 430³, *per* 434, *speletoiră* 502, *penușă* 362, *împertitură* 862, *becăla* 483, *trimbe* [s] 489, *bedic* 579, *po'ave* 494, *vejăgă* 497, *fe/ărbări* 505, *meșine de tors* 440, *meșarnike* 492, *spume* [s] 513, *n-o me/ăi criscut* 113. Un astfel de *ε* apare și după alte consoane: *încindăike* 479, *skermenem* 432, *myotke* [s] 460, *astruke/ămint* 304, *ge/ăinută* 383, *strat de/ă re/ăsăt* 188, *cuptușale de/ă pjerină* 493, *socăle* 456, *pile/ă* 544, *sufle/ă* 572, *suăle/ăr* 517, *cișle/ări* 551, *tre/ăgule/ă* 200, *fuse/ă* 463, *ke/ăse/ăpiji* 534, *se/ă uărde/ă* 466, *ne/ădăsci* 582.

Exemplele date sînt luate numai din primele două volume ale ALR II₂. Cea mai mare parte a răspunsurilor cu *ε* pentru *ă* au fost înregistrate în graiul femeilor. Se poate vedea că *ε* apare mai ales în hărțile care conțin răspunsurile la întrebările privind războiul de țesut (atunci cînd a fost notat și în alte cazuri, anchetatorul a indicat prin — II — că avem a face cu un subiect — femeie). La aceeași concluzie ajungem și dacă cercetăm hărțile ALR II (seria veche). V., de exemplu, h. 55, 58, 59 etc.

ă > *ε* este un arhaism păstrat în graiul femeilor⁴ de pe vremea cînd toți locuitorii din Secășeni și poate, și din satele învecinate, pronunțau *ε* în loc de *ă*. Pronunțarea *ă* de astăzi este un fenomen mai nou care se datorește influenței graiului bănățenesc din jur. Acad. Emil Petrovici⁵ a arătat că în satele carașovenesti apropiate de Secășeni: Ravnice (Rafnic) și cartierul Carașovei numit *Kurjačica* se pronunță un *ε* pentru fostul *ier* (i), caracteristic slavei meridionale de tip apusean (graiurile sîrbo-croate etc.), pe cînd în celelalte sate (Vodnic, Lupac, Clocotici) *ierul* se pronunță *ă*, iar în Carașova *a*. Pronunțarea mai veche a fost *ă*; la Ravnice și *Kurjačica* a devenit *ε*, iar la Carașova *a*. Situația aceasta ne îndreptățește să credem că teritoriul locuit de slavii carașoveni a fost mai mare decît cel de astăzi și că probabil și în satele din jurul Cara-

¹ *Atlasul lingvistic român, serie nouă*. Întocmit de Institutul de lingvistică al Filialei din Cluj a Academiei R.P.R. sub direcția acad. Emil Petrovici, redactor principal conf. Ion Pătruș, Editura Academiei R.P.R., 1956.

² Din motive de ordin tehnic, am despărțit prin bară (/) literele suprapuse.

³ Numărul care urmează după fiecare exemplu indică numărul hărții.

⁴ Asupra graiului femeilor, v., în ultimul timp, articolele din *Orbis*, I₂, p. 12—86 și I₂, p. 335—384.

⁵ Emil Petrovici, *Graiul carașovenilor*, 1935, p. 81, n. 3.